

Research Paper

Russia's foreign policy towards countries receiving aid in the Covid-19 crisis; Opportunities and Challenges

Aref Bizhan*¹ Akbar
Valizadeh²

¹ Information of the First Author

² Information of the Second Author

10.22080/jpir.2021.19920.1158

Received:

October 3, 2020

Accepted:

April 14, 2021

Available online:

Click or tap to enter a date.

Keywords:

Covid-19, soft power, Russia, foreign policy, diplomacy

Abstract

Given the threat posed to the international community by the outbreak of the coronavirus (Covid-19), the approach of some countries and how they have dealt with this global crisis is remarkable. In particular, the role of national interests and perhaps their global goals in their smart policies in such critical situations is not negligible. During this crisis, the study of Russia is a good case study. Although Russia, like other countries, is affected by the consequences of this global crisis, but because Russia has focused primarily on reviving its global image through public diplomacy, its role in countering the coronavirus is also different from that of most of the countries involved. The main question in the present study is that what effect the corona epidemic has had on Russia's foreign policy towards countries receiving aid. Although some believe that Russia's foreign policy has not been very successful in dealing with this crisis and has been more in line with its goals by using smart power, but the present study shows that these contradictory but intelligent actions of Russia relying on soft power and in order to attract the public mind towards the desired understanding of Russia as a powerful and influential country around the world. The results show that Russia's financial and health assistance to other countries in the fight against Corona, as well as the production of vaccines has increased Russia's soft power and its international face emerged and gained a regional and global prestige. The research method in this research is descriptive-analytical.

*Corresponding Author: Aref Bizhan

Address: Click or tap here to enter text.

Email: st082323@student.spbu.ru

Tel: Click or tap here to enter text.

علمی

سیاست خارجی روسیه در قبال کشورهای دریافت کننده کمک در بحران کووید-۱۹؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

عارف بیژن^{۱*}، اکبر ولی زاده

^۱ دانشجوی دکتری مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه دولتی سن پترزبورگ، سن پترزبورگ، روسیه
^۲ استادیار گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ایران

10.22080/jpir.2021.19920.1158

چکیده

با تهدید تحمیل شده بر جامعه‌ی جهانی به واسطه‌ی شیوع ویروس کرونا (کووید-۱۹)، رویکرد برخی کشورها و نحوه‌ی برخورد آنها با این بحران جهانی قابل توجه است. به ویژه اینکه در پرتو سیاست‌های هوشمندانه‌ی آنها در شرایط بحرانی این چنین، نقش منافع ملی و چه بسا اهداف جهانی شان قابل اغماض نیست. در جریان این بحران، بررسی روسیه یک مطالعه‌ی موردی مناسب است. گرچه این کشور نیز همچون سایر کشورهای دیگر از عواقب این بحران جهانی متأثر گردیده است، اما از آنجایی که روسیه عمدتاً بر احیای چهره‌ی جهانی خود از طریق دیپلماسی عمومی متمرکز بوده است، بنابراین، نقش آن در مقابله با این ویروس همه‌گیر نیز متفاوت از غالب کشورهای درگیر است. سوال اصلی در پژوهش حاضر این است که ویروس کرونا چه تاثیری بر سیاست خارجی روسیه در قبال کشورهای دریافت کننده کمک داشته است. گرچه به باور برخی، سیاست خارجی روسیه در مواجهه با این بحران چندان موفق نبوده و بیشتر در راستای اهداف خود با استفاده از قدرت هوشمند است، اما پژوهش حاضر، نشان می‌دهد همین اقدامات هوشمندانه‌ی روسیه با تکیه بر قدرت نرم و درجهت جذب و جلب اذهان عمومی به سمت درکی مطلوب از روسیه به عنوان کشوری قدرتمند و اثرگذار در سراسر جهان است. نتایج نشان می‌دهد کمک‌های مالی و بهداشتی روسیه به کشورهای دیگر برای مبارزه با کرونا و همچنین تولید واکسن، سبب شد که قدرت نرم روسیه افزایش یابد و وجهه‌ی بین‌المللی آن بهبود یابد و به یک پرستیژ منطقه‌ای و جهانی دست پیدا کند. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی است.

تاریخ دریافت:

۱۲ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۲۵ فروردین ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

Click or tap here to enter text.

کلیدواژه‌ها:

کووید-۱۹، قدرت نرم، روسیه، سیاست خارجی، دیپلماسی

* نویسنده مسئول: عارف بیژن

آدرس: دانشگاه دولتی سن پترزبورگ، سن پترزبورگ، روسیه

ایمیل: st082323@student.spbu.ru

تلفن: Click or tap here to enter text.

۱ مقدمه

دوران قدرت بزرگ است، و در این رابطه نیز قدرت نرم و دیپلماسی چند جانبه‌گرایانه‌ی این کشور به طور چشم‌گیری توانست نقش روسیه را به ویژه پس از تحولات منطقه‌ای در خاورمیانه برجسته سازد. حال در پژوهش حاضر، سعی بر آن است تا ارتباط قدرت نرم در سیاست خارجی روسیه در دوره ی شیوع این ویروس جهانی بررسی شود.

به طور کلی و به منظور درک تاثیر قدرت نرم کشورهای مختلف بهتر است سه جنبه‌ی متفاوت و مهم از قدرت نرم را در نظر گرفت: ۱- اعتبار و حیثیت یک کشور از دید سایر کشورها، ۲- توانمندی و ویژگی‌های دارایی‌هایی که یک کشور در اختیار دارد، ۳- و شیوه‌هایی که با استفاده از آنها کشورها از دارایی‌های خود بهره برده و یا محافظت می‌کنند. این بحران در واقع به منظور درک دقیق‌تر از صلاحیت و اثربخشی دولت‌ها است. بنابراین شاید بتوان گفت، ظهور چنین بحران‌هایی ممکن است آغازی برای دور جدیدی از حکمرانی و رهبری جهانی، شکل‌گیری مسئولیت‌های مشترک، اقدامات چند جانبه، مشارکت‌های متقابل و جاه طلبی‌های منفعت جویانه باشد. در همین رابطه، برخی به اصطلاحی چون «نبرد روایت‌ها» مابین کشورهای مختلف برای پررنگ ساختن نقش آن در برابر کشورهای آسیب پذیرتر اشاره کرده‌اند. چنان چه می‌توان گفت، با افزایش سرعت شیوع کووید ۱۹، مشخص شد که بازیگران بزرگ ژئوپلیتیک از قدرت نرم و کمک‌های خود برای تحقق و پیشبرد اهداف سیاست خارجی-شان استفاده کرده‌اند. چنانکه دیپلماسی معروف به اصطلاح دیپلماسی کروناویروس، صربستان را در چهارراه رقابت بین چین، روسیه و اتحادیه اروپا قرار داد. به هر روی، به نظر می‌رسد روسیه در این برهه نیز فرصت طلبانه عمل کرده و در کنار نقش‌های مختلف خود به ویژه در خاورمیانه از شریکی استراتژیک تا میانجی‌گر صلح در صدد تثبیت و ترویج دیپلماسی قدرت نرم خود نیز می‌باشد. روسیه در تلاش برای بازگشت به دوران قدرت بزرگ بوده و

با شیوع ویروس کرونا در بیشتر کشورهای جهان و برهم خوردن روال معمول از زندگی افراد عادی در جامعه گرفته تا درگیر شدن شخصیت‌های مهم سیاسی-اجتماعی و ....، شاهد مواجهه‌ی کشورها با چالش‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، نظامی و ... تازه‌ای بوده‌ایم، به گونه‌ای که بسیاری کشورها با اتخاذ پروتکل‌های بهداشتی و ممنوعیت‌های مرتبط با آن، متحمل خسارات و زیان‌های بسیاری چه در حوزه‌ی سیاست داخلی و چه در حیطه‌ی فعالیت‌های خود در سیاست خارجی گردیدند.

ولی به نظر می‌رسد جریانی مخرب که بسیاری از جهان را به خود درگیر ساخته است، به همین سرعت تمام نخواهد شد، بدین ترتیب کشورها باید برای اتخاذ سیاست‌ها و اقداماتی جبران‌کننده‌ی چاره جویی کنند.

به نظر می‌رسد در زمینه‌ی سیاست خارجی و رویکردهای متناسب با پیشبرد اهداف سیاسی-اقتصادی و نظامی در این دوران، لازم است تا کشورها تهدیدهای ناشی از این بحران همه‌گیر را به فرصت تبدیل کنند. اما چگونه؟ شاید بهترین سیاست درشرایطی این چنین، توجه به بعد نرم از قدرت است و در همین راستا، برخی کشورها در به کارگیری قدرت نرم خود بیش از سایر کشورها موفق عمل کرده‌اند. در این زمینه می‌توان به کشور چین اشاره کرد، بدین ترتیب شاهد آن هستیم که در دل مشکلاتی این چنین، فرصت‌های بسیاری نیز وجود دارد و چین از آن‌ها بهره می‌برد؛ همچون طرح «جاده ابریشم سلامت» که چین ضمن تقویت دیپلماسی قدرت نرم خود، کمک‌هایی جهت مبارزه با کروناویروس را نیز به ۱۲۰ کشور ارائه داد. اما به نظر می‌رسد در همین راستا نقش روسیه نیز قابل توجه و بررسی باشد. چنانکه روسیه همواره از جنگ سرد به این سو درصدد فزون‌گستری قدرت خود به

³ Coronavirus diplomacy

¹ Health Silk Road

² The battle of narratives

بندی‌های جهانی تغییر کرده و همبستگی سیاسی برخی کشورها تقویت گردیده است. در این میان، روسیه بیش از پیش فعال‌گرایی خود را با تکیه بر قدرت نرم و با کمک دیپلماسی چند جانبه پیش برده است.

بدین ترتیب پژوهش حاضر، به بررسی سیاست خارجی روسیه با تکیه بر قدرت نرم خود و در راستای تاثیرگذاری و پیشینه سازی قدرت خود پرداخته است. در ادامه ابتدا به بررسی پیشینه‌ی تحقیق در ارتباط با این پدیده‌ی جدید و چارچوب نظری مرتبط با تحقیق حاضر اشاره شده و سپس به تبیین ارتباط کووید-۱۹ و قدرت نرم، و دیپلماسی ایجاد شده از دل آن پرداخته شده است و در گام بعد نیز سیاست خارجی روسیه در دوران شیوع این ویروس همه‌گیر مطرح مورد بررسی قرار گرفت. روش پژوهش حاضر، توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع اسنادی معتبر است.

۲. پیشینه‌ی تحقیق

از زمان آغاز همه‌گیری کووید-۱۹ به صورت گسترده در سطح جهان چند ماهی می‌گذرد.

بدیهی است که طی این مدت کوتاه ادبیات عرضه شده چندان حجیم و جامع نباشد. در بررسی ادبیات مربوط هیچ کتابی یا مقاله‌ای به صورت مستقیم وجود نداشته است که دیپلماسی قدرت نرم از سیاست خارجی روسیه در دوران شیوع این ویروس را مورد بررسی قرار داده باشد، و آثار مطرحه بیشتر دربرگیرنده‌ی مقالاتی پژوهشی است، که هر کدام از آنها بخشی از موضوع مورد نظر نویسندگان این مقاله رو پوشش می‌دهند.

- پورتاس (Portas, 2020) در مقاله‌ای با عنوان «هویت ملی و سیاست خارجی: یک تحلیل مختصر از ارتباط آنها در روسیه»، به بررسی چگونگی تأثیرگذاری هویت ملی

از بحران‌ها من جمله کووید ۱۹ به نفع خود و در جهت تقویت خود استفاده می‌کند.

برای درک بهتر مسئله، شرح خلاصه‌ای از پیشینه‌ی فعال‌گرایی روسیه لازم به نظر می‌رسد. روسیه در طول دهه ۱۹۹۰ از نظر سیاسی، اقتصادی و نظامی در تلاش و تقلا بود. در اوایل سال ۲۰۰۰، روسیه بار دیگر تلاش کرد تا روی پای خود بایستد و اشتیاق برای بازگشت به وضعیت قدرت بزرگ را نشان داد، همان طور که این تلاش روسیه حاکی از تجهیز و تقویت سیستماتیک ابزارهای قدرت ملی این کشور (دیپلماسی، اطلاعات، نظامی، اقتصادی) نیز می‌باشد. در سال ۲۰۱۴، روسیه کریمه، یک قلمرو حاکمیت از اوکراین را ضمیمه و جنوب شرقی اوکراین را با تمرکز بر آنچه اکنون به عنوان جنگ نسل جدید خوانده می‌شود، بی‌ثبات کرد. این اقدامات، بار دیگر فضای امنیتی معاصر را به شکلی تعریف کرد که از زمان جنگ سرد دیده نشده بود. ادامه‌ی ظهور برجسته‌ی این کشور را در تحولات منطقه‌ی خاورمیانه و به ویژه از سال ۲۰۱۵ و مداخلات آن در سوریه می‌توان مشاهده کرد. با این حال، طی سال ۲۰۲۰ یک چالش جدید و غیر منتظره برای محیط امنیتی معاصر - ویروسی به نام کووید-۱۹ - ایجاد شد و روسیه با استفاده‌ی منفعت جویانه از عدم آمادگی سایر کشورها، شیوع این بحران را به نفع خود پیش برد. با توجه به اقدامات گذشته روسیه، می‌توان فرض را بر این قرار داد که روسیه از وقایع آتی به همان شیوه از سیاست «مشروعیت یابی» بهره خواهد برد، تا به دوران قدرت بزرگ بازگشته و بدین ترتیب سطح جدیدی از برابری با ایالات متحده برقرار شود (Gallagher, 2020). سوال اصلی در پژوهش حاضر بر این اساس است که عملکرد روسیه در مواجهه با کووید-۱۹ و رویکرد اتخاذ شده-ی آن در برابر این بحران چگونه بوده است؟ به نظر می‌رسد که این ویروس برای برخی کشورها موقعیت مناسبی را فراهم آورده تا نقش خود را در معادلات جهانی برجسته، و نفوذ خود را گسترش دهند. همچنین به نظر می‌رسد با شیوع ویروس کرونا صف

بر قدرت سخت روسیه متمرکز بوده است، مواردی همچون: طرح‌های ژئوپلیتیکی آن در همسایگی پس از اتحاد جماهیر شوروی، آسیب پذیری‌های امنیتی در برابر گسترش ناتو به شرق، اهداف استراتژیک و توانایی‌های نظامی. با این وجود، نویسندگان معتقدند که تمرکز بیش از حد بر جنبه‌های سخت قدرت روسیه، مخاطرات کرملین برای توسعه‌ی برنژ تجارتی قدرت نرم خود را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

الهه کولایی (۱۳۹۵) در مقاله‌ی «عوامل موثر بر دگرگونی روابط روسیه با آمریکا در دوره‌ی «دمیتری مدودیف» به این نکته اشاره کردند که در پی فروپاشی اتحاد شوروی، روابط فدراسیون روسیه با آمریکا مراحل گوناگونی را تجربه کرده است. روند تحولات در روابط آمریکا-روسیه به سرعت فاصله میان دیدگاه‌های رهبران مسکو و واشنگتن را در مورد مسایل و مشکلات صلح و امنیت بین‌المللی آشکار ساخت. همچنین نویسنده معتقد است در پایان نخستین دهه پس از جدایی جمهوری‌های اتحاد شوروی، ولادیمیر پوتین سیاست خارجی عمل‌گرایانه روسیه را تثبیت کرد تا «دمیتری مدودیف» آن را در مسیر «بازشروع» قرار دهد، که با دشواری‌های گوناگون و پیچیده‌ای روبه‌رو شده است.

ناتسیوز (Natsios, 2020) در مقاله‌ی خود با عنوان «کمک خارجی در دوره‌ی رقابت قدرت بزرگ» تحلیل کرد که همه‌گیری کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۰ شاید بهترین تصویر از این دور جدیدی از رقابت قدرت‌های بزرگ است. حوادثی که غیرقابل پیش‌بینی و بخش اعظم تاریخ قرن بیستم را به همراه داشت شامل؛ جنگ جهانی اول، آنفلوانزای بزرگ، جنگ جهانی دوم و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی که بارزترین

روسیه در سیاست خارجی این کشور می‌پردازد. نویسنده براین باور است که این تاثیرگذاری به نحوه‌ی شکل‌گیری این عوامل هویتی در انتخاب سیاست خارجی ولادیمیر پوتین متمرکز است. در ادامه هویت روسیه را در مقابل دیگری یا غرب قرار می‌دهد و تصویر روسیه را به عنوان «خود» نمایان می‌کند. در نهایت هم به چهار سوال در مورد هویت چه کسی هستیم، چگونه خود را فرض می‌کنیم، چگونه درک می‌شویم و چه چیزی را آرزو می‌کنیم، پرداخته است.

بکر (Becker, 2020) در مقاله‌ی «بروزرسانی اقتصادی روسیه متأثر از کووید-۱۹»، معتقد است که وابستگی نفتی روسیه بار دیگر به رکود اقتصادی کمک خواهد کرد که مطمئناً شیوع کووید-۱۹ تأثیر به‌سزایی بر اقتصاد روسیه داشته است. کاهش قیمت نفت به تنهایی می‌تواند به افت بیش از ۸ درصدی تولید ناخالص داخلی منجر شود. از طرفی، روسیه اقتصاد کلان خود را به خوبی مدیریت می‌کند. علاوه بر این، سیاست پولی نقش کمتری در مقابله با این نوع بحران‌ها خواهد داشت. این بدان معناست که روسیه در مقابله با بحران در شرایطی که برخی از تغییرات سیاست‌های اقتصادی توسط مردم به خوبی مورد استقبال قرار نگرفته، با معضلات دشوار روبه‌رو خواهد شد، که این امر تأثیر مستقیمی بر سیاست خارجی آن خواهد گذاشت.

لانکینا و نیمچیک (Niemczyk and Lankina, 2015) در مقاله‌ای با عنوان «سیاست خارجی و قدرت نرم روسیه» بیان کردند که بخش عمده‌ای از اظهارنظرها درباره‌ی مداخلات اخیر روسیه در نزدیکی‌های خارج از کشور، که مهم‌ترین آنها پیوست الحاق کریمه در مارس ۲۰۱۴ است،

ماکاریوف، قدرت نرم روسیه را به عنوان سیاست‌هایی غیر نظامی تعریف می‌کند که ابعاد مشخصی از منابع قدرت روسیه در خارج از مرزهای این کشور از جمله ارتباطات و تبلیغات، ترویج جهان روسیه به عنوان یک بستر تمدنی جهانی، دیپلماسی دینی و ... را شامل می‌شود (Makarychev, 2018: 137).

اما خالق این مفهوم، «جوزف نای» (۲۰۰۴)، قدرت نرم را «ابزار موفقیت» در سیاست جهانی خوانده است. وی بر اهمیت روزافزون ارزش‌های ملی، ایده‌ها، سیاست‌های داخلی و خارجی که جذابیت کشورها را تشکیل داده و تأثیرگذار می‌باشند، تأکید کرده و بیان می‌کند که قدرت نرم ابزاری برای کمک به کشورها برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی است و بنابراین یک کشور از این طریق قدرت خود را در مقابل دیگران به حداکثر می‌رساند. برای نای (۲۰۰۴)، جذابیت، عامل بسط و گسترش قدرت است که این امر می‌تواند تغییراتی در رفتار سیاسی سایر کشورها ایجاد کند، زیرا این کشورها طبیعتاً «قرار است کاری را انجام دهند» که در غیر این صورت انجام نمی‌دادند (Kiseleva, 2015: 317).

بنابراین، به گفته نای، قدرت نرم، پیش از هر چیز، توانایی جذابیت دارد. به نقل از نای (۲۰۰۴)، قدرت نرم یک کشور در درجه اول به سه منبع وابسته است: فرهنگ آن (حوزه ای که برای دیگران جذاب است)، ارزش‌های سیاسی آن (هنگامی که در داخل و خارج از کشور انتظارات آنها را برآورده کند) و سیاست‌های خارجی آن (وقتی به عنوان امری مشروع و دارای اقتدار اخلاقی مشاهده می‌شوند). (Sergunin and Karabeshkin, 2015: 353).

می‌توان گفت قدرت نرم به توانایی تأثیرگذاری در رفتار دیگران و توانایی تغییر رفتار کشورها، از طریق استفاده از روش‌ها و تاکتیک‌های مختلف و با اهداف مختلف اشاره دارد. به نظر می‌رسد این مفهوم راهی ساده و آسان برای توضیح دلیل پیروزی آمریکا در جنگ ایده‌ها و توجیه یک قطبی بودن جهان که در

آنها هستند. اما تفاوت کووید-۱۹ این است که بسیاری از مردم جهان را به ماندن در خانه سوق داد، بسیاری از آنها را به بیکاری کشاند، بازارهای سهام جهان را به هم ریخت، سیستم تجارت جهانی را مختل کرده و تعطیلی خطوط هوایی را به همراه داشت. ناتسیوز در مقاله‌ی خود، چگونگی کمک‌های خارجی ایالات متحده، روسیه و چین را در این بحران جهانی مورد بررسی قرار داد که ناشی از یک سیاست واقع-گرایانه است.

با بررسی ادبیات تحقیق می‌توان بیان داشت هر کدام از پژوهش‌های مذکور به بررسی تنها یک جنبه و آن هم پیرامون سیاست داخلی و اقتصادی روسیه در قبال ویروس کرونا یا سیاست‌های حمایتی آن پراخته‌اند و به صورت جامع نتوانستند تصویری واضح از سیاست قدرت نرم روسیه در جریان این بحران را نشان دهند. جنبه‌ی نوآوری پژوهش حاضر با دیگر پژوهش‌ها در این است که پژوهش حاضر، به بررسی سیاست خارجی روسیه در مواجهه با یک تهدید بیولوژیک-زیستی با تکیه بر قدرت نرم آن و در جهت تأثیرگذاری و پیشینه سازی قدرت خود است.

۳ چارچوب نظری

در اینجا لازم است مفهوم قدرت نرم به عنوان یک چارچوب نظری در پژوهش حاضر مطرح و سپس به بررسی قدرت نرم روسیه و کاربرد آن در پیشبرد سیاست‌های بین‌المللی آن بپردازیم.

اصطلاح «قدرت نرم» به طور گسترده‌ای توسط دانشگاهیان و پژوهشگران به کار گرفته شده تا به پدیده‌ای در سیاست جهانی اشاره داشته باشد که در دوره‌ی پس از جنگ سرد بیش از پیش اهمیت یافته است؛ یعنی قدرت جذب. پروفیسور آندری

³ Joseph Nye

¹ Soft power

² Andrey Makarychev

فروکش می‌کند، از سایرین عقب بمانند. «قدرت نرم» به طور گسترده‌ای به توانایی شکل دادن به ترجیحات دیگران اشاره دارد. این امر مستلزم جذب و همکاری با دیگران برای انجام آنچه شما می‌خواهید، و نه وادار ساختن آنها از طریق قدرت و فشار است. این جذابیت می‌تواند ناشی از فرهنگ یک کشور، ایده آل‌های سیاسی، سیاست‌ها و موارد دیگر باشد. در واقع، کووید-۱۹ در مورد نحوه اعمال قدرت نرم تغییراتی ایجاد کرده است. تغییر اصلی این است که اکنون توانایی یک کشور برای تأثیرگذاری در این شرایط تأثیر چشمگیری بر نحوه پاسخگویی به این بحران دارد. کشورهایی که پاسخی نسبتاً موثر و کارآمد داشته‌اند (به عنوان مثال کره جنوبی یا تایوان) خود را با موفقیت بزرگتری در مسائلی می‌بینند که ممکن است قبلاً آنقدر تغییر نکرده باشند. برای مثال، تکنیک‌های کاهش قدرت کره جنوبی برند تجاری کشور را از دانش فنی به بهداشت عمومی و همکاری شهروندان تبدیل کرده است. در مقابل نیز، کشورهایی شاهد کاهش نفوذ خود هستند.

به اشتراک گذاری منابع یک مؤلفه‌ی مهم برای تغییر در قدرت نرم است. در حالی که کمک کردن همیشه یک راه برای شکل دادن به دیپلماسی و سیاست بوده است، معمولاً بخش کمی از بودجه بندی را شامل می‌شود و تمایل دارد در پس زمینه اتفاق بیفتد. امروز، از طریق آنچه تحلیلگران آن را «دیپلماسی همه‌گیر» یا «دیپلماسی کووید» یا «دیپلماسی ماسک» می‌نامند، این ویروس کمک‌های خارجی را به ابزاری عمومی‌تر تبدیل کرده است و اهمیت آن نسبت به حداقل بودجه افزایش می‌یابد (Snyder & Sindyukov, 2020). با توجه به پیشینه‌ی رویکرد روسیه به قدرت نرم، می‌توان تأثیر قدرت نرم روسیه و دیپلماسی انعطاف پذیر آن را در طول این ویروس همه‌گیر قابل توجه دانست.

بدین ترتیب «رقابت قدرت های بزرگ» نه تنها همبستگی بین‌المللی را برجسته می‌سازد، بلکه مهم‌تر از همه به رقابت حیرت‌انگیز «قدرت نرم» بین

آن زمان پدیدار شده بود را، فراهم می‌کند (Osipova, 2014: 57). با این حال، قدرت نرم روسها که در روابط خارجی آن نمایان می‌شود، مبتنی بر ارائه‌ی تصویری جذاب از خود همانند آمریکا نیست، بلکه بیشتر روی «تعامل» و «اطلاعات» متمرکز است (Priyanka, 2020). با گسترش شیوع همه‌گیری ویروس کرونا، به نظر می‌رسد روسیه در حال اجرایی سازی این جمله است که «شما هرگز نباید اجازه دهید یک بحران خوب به هدر رود». (سرمایه گذاری در هرج و مرج و ترویج قدرت نرم خود) (Roberts, 2020). به هر روی، در حالی که مباحثی پیرامون قدرت نرم روسیه در محافل رسمی و دانشگاهی صورت گرفته است، اما دانشگاهیان و دست اندرکاران غربی همچنان بر ایالات متحده و اتحادیه اروپا تمرکز دارند. این نظارت نه تنها به «شکاف اساسی» در ادبیات دانشگاهی درباره قدرت نرم، بلکه به «سوء تفاهم در تفکر سیاست خارجی روسیه، انگیزه‌ها و اقدامات» نیز منجر می‌شود (Osipova, 2014: 58).

اما جهان پس از کووید-۱۹، یک نظم جدید بین‌المللی و همچنین فرصت‌های جدیدی را برای روسیه ایجاد می‌کند تا دوباره امپراطوری خود را بسازد. عرضه‌ی جهانی به احتمال زیاد شاهد تغییر و تحولات استراتژیک است و از یک سو، روسیه به دنبال این است خود را به عنوان جایگزین مناسب برای چین اثبات کند و از سوی دیگر، رقابت نظامی و اقتصادی میان ایالات متحده، چین و روسیه می‌تواند تغییرات اساسی در ژئوپلیتیک به همراه داشته باشد. بسیاری از کارشناسان معتقدند از همه‌گیری جهانی می‌توان به عنوان یک استراتژی برای براندازی غرب و تغییر نظم جهانی به نفع روسیه استفاده کرد (Priyanka, 2020). ویروس همه‌گیر کووید-۱۹ در حال تغییر چگونگی ارزیابی و به کارگیری کشورها از قدرت نرم است - ملت‌هایی که این روند را تشخیص نداده و نمی‌توانند استراتژی‌های خود را تحقق بخشند، ممکن است زمانی که تب و تاب تغییر و تحولات ناشی از شیوع این ویروس در نهایت

پاسخ داد (Epifanova, 2020:2). مسکو تلاش‌هایی را برای ارسال کمک به ایالات متحده، ایتالیا و صربستان انجام داده و از تلاش‌های سازمان بهداشت جهانی و گروه ۲۰ حمایت کرده است (Manning, 2020). همچنین در تاریخ ۱ آوریل، روسیه کمک‌های بشردوستانه به ایالات متحده فرستاد. این هواپیمای باری عظیم آنتونوف ای-ان-۱۲۴ روسلان، از فرودگاه نظامی چکالوفسکی در نزدیکی مسکو به مرز آمریکا پیاده شد و در همان روز در فرودگاه جان اف کندی شهر نیویورک فرود آمد. این هواپیما با تجهیزات پزشکی و محافظتی از جمله ماسک‌های پزشکی برای کمک به آمریکایی‌ها برای مقابله با کووید-۱۹ پر شده بود. همچنین در ۲۲ مارس به عنوان یک اقدامی متکی بر حسن نیت، روسیه در بحبوحه‌ی مبارزه این کشور با بیماری همه‌گیر، کمک‌های پزشکی نیز به ایتالیا ارسال کرد. بنابراین در مورد پیامدهای دیپلماسی عمومی، می‌توانیم در نظر بگیریم که روسیه قصد دارد اهداف سیاست خارجی خود را ارتقا بخشد، منافع ملی خود را پیش برده و قدرت نرم و قدرت جذب را ارائه دهد (Krasnyak, 2020).

با این وجود، اگر کشورها با کمک به دیگران منافع خود را پیش ببرند، باز هم در منافع مشترک سهیم هستند. چنانچه می‌توان گفت، اگر کشورها بر ایجاد اعتماد به دیگران سرمایه‌گذاری کنند، حتی اگر کشوری که مقاصد خود را به طور سنتی مخالف قلمداد کند، با این وجود چند مرتبه و درجه از جذابیت را در عرصه‌ی بین‌المللی به دست می‌آورد و این نمی‌تواند به هیچ کشور دیگری آسیب برساند. اگر با تأمین کمک پزشکی، روسیه بتواند به نوعی چهره‌ی بین‌المللی خود را بهبود بخشد و قدرانی واقعی را اعم از آمریکایی‌ها، ایتالیایی‌ها یا صرب‌ها، یا از هر کشور دیگری داشته باشد، پس دستیابی به اهداف سیاست خارجی روسیه از طریق دیپلماسی عمومی می‌تواند به شیوه‌ی خاصی انجام پذیرد.

کشورها تبدیل می‌شود. اما با توجه به همین رقابت و تلاش کشورها برای پیشبرد قدرت نرم در دوره‌ی کرونا، برخی منتقدان بر این باورند که در هنگام شیوع این ویروس جهانی، قدرت نرم کارایی نهادی و ساختاری خود را از دست داده و به ابزاری هژمونیک برای قدرتهای برجسته تبدیل شده است. در واقع چنین اذعان می‌شود همان طور که اکنون به سرعت در حال گذراندن دوران کووید-۱۹ هستیم، قدرت نرم در حال از دست دادن معصومیت خود است و به طور فزاینده‌ای به عنوان یک عنصر ابزاری در خدمت قدرت‌های بزرگ تعریف می‌شود. به اعتقاد منتقدین سال‌های آینده به طور فزاینده شاهد این خواهیم بود که از قدرت نرم به اشتباه به عنوان قدرت سخت تعریف شود و به اسلحه‌ای در دست دولت‌ها تبدیل می‌شود، که در آن قدرت‌های بزرگ در بازی‌های ژئوپلیتیکی خود از آن استفاده ابزاری می‌کنند (oguzlu, 2020). اما نمی‌توان انکار کرد که در فضای جهانی شده امروز و با توجه به کاربرد موثر و کارآمد رویکردهای نرم، مسالمت جویانه و تدافعی؛ قدرت یک کشور بیش از پیش برای تأثیر، جذب و تأثیرگذاری بر سایر کشورها به قدرت نرم متکی است. برای کسانی که مایلند نظم جهانی را به نفع خود تغییر دهند، مهم است نشان دهند که حداقل در صورت برخورد بهتر با ویروس همه‌گیر و همچنین با رهبران فعلی جهانی این سیاست‌ها انجام می‌شود. این یکی از دلایلی است که چین و روسیه برای ارسال کمک به خارج از کشور، هم به متحدان سنتی خود و هم به دموکراسی‌های غربی، عجله دارند. این فقط بیان همبستگی نیست، بلکه ابزاری برای قدرت نرم و نشان دادن برتری خاصی نسبت به مخالفان و رقبا است (Trenin, Rumer & Weiss, 2020).

در روسیه، جایی که کووید-۱۹ از ماه مه هنوز به اوج خود نرسیده بود، بیش از ۱۴۵۰۰۰ مورد گزارش شد، که این تعداد بیشتر از آن چیزی بود که در چین گزارش کردند؛ اما با این تفاوت که روسیه با ترتیبات دقیق‌تری نسبت به ایالات متحده به این بحران

² Chkalovsky

¹ Antonov An-124 Ruslan

۴ سیاست خارجی روسیه در دوران کووید-۱۹

بیش از یک ربع قرن پس از سقوط اتحاد جماهیر شوروی، آشکار است که پوتین بازیابی قدرت بزرگ روسیه را به عنوان یک هدف اصلی در طی بیست سال حکومت خود در راس سیاست خارجی این کشور قرار داده است.

پیوندهای سیاسی و تاریخی مربوط به دوران جنگ سرد به منظور ایجاد مشارکت و یا برقراری مجدد تأثیر روسیه در دوران جدید سرمایه‌گذاری شده است.

اما پیش بینی اینکه چگونه کووید-۱۹ بر انعکاس و مقیاس نمایش روسیه در صحنه‌ی بین‌المللی تأثیر خواهد گذاشت، کمی دشوار است. در اواسط آوریل ۲۰۲۰، روسیه از اثرات ویروس همه‌گیر با مرگ صدها نفر و سرعت روبه رشد مبتلایان ضعیف شده است. این اپیدمی به احتمال زیاد روندی را نشان می‌دهد که مسکو را بیشتر و بیشتر روی مشکلات داخلی خود متمرکز کند، در عین حال پیگیری سیاست خارجی روسیه در این بازه‌ی زمانی با استفاده از ابزار با عنوان قدرت نرم نیز قابل توجه است. در واقع، این مهم نشان می‌دهد که سیاست خارجی روسیه چند وجهی است و دائماً به دوره‌ی شوروی باز می‌گردد تا بتواند به آینده سوق یابد. با تأکید بر منابع استمرار و تغییر در سیاست خارجی روسیه، این گمان وجود دارد حتی در این شرایط بسیار بی‌ثبات و نامشخص نیز، تصور می‌شود اهداف بلند مدت مسکو به خوبی در آینده همچنان باقی بماند. در ادامه به تشریح مواردی چند از سیاست‌های خارجی روسیه در تثبیت و تحکیم قدرت خود در روابط بین‌الملل در شرایط مواجهه با بحران ویروس کرونا می‌پردازیم:

۴.۱ رهبری روسیه؛ تولید قدرت نرم

سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه در دیدار با دانشجویان دانشگاه فدرال خاور دور، اظهار داشت که روسیه از قدرت نرم با اطمینان استفاده کرده و شکاف‌های ناشی از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی را پر کرده است (Lavrov, 2018).

بنابراین حتی اگر چنین به نظر رسد که امروزه روسیه «با استفاده از اقدامات قدرت سخت برای دستیابی به منافع همسایگی خود» اعتماد به نفس بیشتری داشته است (Tafuro, 2014: 1)، اما مسکو در واقع سعی در تقویت قدرت جذابیت خود در آن بخش‌ها موضعی داشته که حوزه‌ی نفوذ خود و فراتر از آن می‌داند و در حال ترویج و پرورش پیوندهای فرهنگی و تاریخی خود است. طوری که، در راستای تقویت ارتباطات و مراودات خود طی شیوع ویروس کرونا می‌توان به کمک‌های این کشور اشاره کرد. چنانکه در ماه مارس سال ۲۰۲۰، مسکو هواپیماهایی از پرسنل و تجهیزات پزشکی خود را به منظور بهبود تصویر روسیه و انعطاف‌پذیری قدرت نرم خود در میان اتهامات گسترش اطلاعات در طول همه‌گیری کووید-۱۹، به ایتالیا و دیگر کشورها فرستاد.

مسکو در تاریخ ۲۲ مارس ۲۰۲۰ کاروان نظامی را به همراه تجهیزات و ۱۰۰ متخصص در کمک موسوم به «از روسیه با عشق» به ایتالیا فرستاد. با این حال، طبق گزارش رسانه‌های ایتالیایی، آنها بیشتر کارشناسان متخصص جنگ‌های زیست و شیمیایی بودند. منابع سیاسی سطح بالا استناد کرده‌اند که حدود ۸۰٪ از منابع روسیه «بی فایده» است و ولادیمیر پوتین را به سوء استفاده از فرصت‌های ژئوپلیتیکی و دیپلماتیک متهم کرد (Herd, 2020). از سوی دیگر، روسیه برای بهره‌برداری از قدرت نرم در پیشبرد سیاست خارجی خود در دوران کووید-۱۹، در اواخر ماه مارس، مذاکراتی با الجزایر، که بیشترین تعداد کشته‌های مربوط به کووید-۱۹ را در یک کشور آفریقایی به خود اختصاص داده، بدون نتیجه پایان

¹ Sergey Lavrov

تبدیل شدن به یک شریک کوچک‌تر برای چین نیز جلوگیری کند. در عوض، می‌توانیم فرض کنیم که روسیه تلاش خود را برای گسترش روابط با دیگر قدرت‌های منطقه‌ای در آسیا، به ویژه هند و ژاپن، بیشتر خواهد کرد. مطابق با این سیاست متعادل، روسیه همچنین می‌تواند به دنبال روابط نزدیک‌تری با اروپا باشد که مهمترین شریک تجاری و اقتصادی آن باقی مانده است (Perović, 2020: 3).

۴.۳ بهره‌گیری از غیبت ایالات متحده و ضعف اتحادیه اروپا

با افزایش سرعت همه‌گیری ویروس کرونا، آشکار شد که بازیگران اصلی ژئوپلیتیک از قدرت و کمک‌های نرم برای تحقق اهداف سیاست خارجی خود استفاده می‌کردند.

چنین دیپلماسی به اصطلاح کروناویروس صربستان را در چهارراه رقابت بین چین، روسیه و اتحادیه‌ی اروپا قرار داد. در حالی که آنها در سراسر جهان کمک می‌کردند، به نظر می‌رسد که فقط صربستان در مورد دریافت پشتیبانی از شرکای مختلف مورد بررسی قرار گرفت. این جوی برای «نبرد روایت‌ها» بین چین/روسیه و دموکراسی‌های غربی بود. چرا که دولت ایالات متحده، با تمرکز داخلی خود بر روی این ویروس همه‌گیر، تا حد زیادی از بازی «دیپلماسی کروناویروس»، نه تنها در صربستان، بلکه در سطح جهانی نیز غایب بود. در خلال بحران کرونا، صربستان در نتیجه موقعیت خود بین اتحادیه‌ی اروپا و چین با بحران اساسی خود روبه رو شد، در حالی که روسیه نیز در این میان تا حد زیادی به عنوان یک بازیکن سوم عمل می‌کرد (Šantić & Antić, 2020: 2).

صربستان در همان آغاز بحران، در ۱۵ مارس ۲۰۲۰ وضعیت اضطراری اعلام کرد و این اتفاق در همان روزی رخ داد که کمیسیون اروپا ممنوعیت صادرات تجهیزات پزشکی را اعلام کرد. شریک دیرینه‌ی این کشور، روسیه نخستین برنامه‌ی کمک‌های

داد. برخی کارشناسان معتقدند که روسیه باید از این قاره در برابر مقابله با کروناویروس حمایت کند، حتی اگر این اقدام تنها اقدامی نمادین باشد (Кортунов & Цайзер, 2020).

۴.۲ پیامدهای بین‌المللی

در ابتدا، روسیه با تلاش برای کمک به برخی دولت‌ها در زمینه‌ی مبارزه با این بیماری سعی در بهره‌گیری از فرصت پیش آمده ناشی از همه‌گیری جهانی این ویروس برای پیشبرد سیاست خارجی خود داشت.

در نتیجه، ارتش روسیه کیت‌ها، ماسک‌ها و تجهیزات محافظتی را به کشورهایی از جمله ایتالیا، صربستان و حتی ایالات متحده تحویل داد و این کار را به عنوان یک اقدام خیرخواهانه ارائه کرد. در کنار این کمپین کمک‌رسانی، روسیه فعالیت‌های ضد اطلاعاتی خود را از طریق رسانه‌های دولتی تشدید کرد تا بتواند از این بحران به نفع خود در مبارزه سیستمیک خود با غرب استفاده کند.

پیامدهای بین‌المللی این بیماری، همه چیز را برای مسکو روشن کرده است. روسیه همچنان از قدرت و منابع کافی برای اعمال نفوذ منطقه‌ای و ایفای نقش انتخابی در منازعات جهانی، خواه در سوریه، لیبی یا ونزوئلا برخوردار است. با این حال، هنگام شکل‌گیری نظم بین‌المللی، این کشور به دلیل کاهش منابع اقتصادی و مالی، تنها می‌تواند تأثیر محدودی داشته باشد. مهم‌تر از همه، این ایالات متحده و ابر قدرت در حال ظهور چین هستند که نظم جهانی را شکل می‌دهند. با این حال، از دیدگاه روسیه، افزایش تنش بین ایالات متحده و چین تنها مزایای محدودی را به همراه دارد. یک نظم جهانی دو قطبی جدید تحت سلطه ایالات متحده و چین مطابق با ایده جهانی چند قطبی نیست که مسکو از اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی آن را تبلیغ می‌کرد.

می‌توان انتظار داشت که مسکو از «همکاری استراتژیک» خود با پکن حمایت کند، در حالی که تلاش می‌کند به دلیل وابستگی بیشتر اقتصادی، از

بازیگر بزرگ در روابط بین‌الملل تبدیل شده و در حال تغییر دادنِ صفت‌بندی‌های سیاسی جهان است (Dareini, 2020: 6). چین، روسیه، بیشتر همسایگان ایرانی و حتی چندین کشور در اروپا و نقاط دیگر خواستار آن بودند تا ایالات متحده تحریم‌های شدید خود را علیه ایران لغو کند. چنانکه وزارت امور خارجه روسیه با انتقاد از تحریم‌های «ضد بشری» ایالات متحده گفت: «تحریم‌های غیرقانونی یک جانبه ایالات متحده، که از ماه مه سال ۲۰۱۸ به عنوان بخشی از کمپین «فشار حداکثری» وضع شده است، یک مانع قدرتمند برای مبارزه موثر با این ویروس است» (Dareini, 2020: 3). همزمان با همکاری پکن و مسکو در پیشبرد اهداف استراتژیک مربوط، ادغام ایران (در معماری اوراسیا چین-روسیه) امکان تغییر تعادل استراتژیک بین این دو را دارد. همچنین موقعیت استراتژیک ایران در قلب حاشیه جنوبی اوراسیا آن را به محور جغرافیایی «طرح کمربند و جاده‌ی» چین تبدیل می‌کند... با توجه به استقرار بنادر ژرف دریا در چابهار و پیوندهای ریلی که به آسیای میانه متصل شده است، ایران همچنین آماده‌ی تبدیل شدن به قطب کریدور ترانزیت بین‌المللی شمال- جنوب خواهد بود» (Dareini, 2020: 7) در نتیجه می‌توان گفت این اقدامات روسیه گامی برای نفوذ قدرت نرم و سیاست‌های چندجانبه و همچنین همکاری‌های گسترده‌تر آن به ویژه با کشورهای متحد خود است. روسیه، چین و کوبا معدود کشورهایی هستند که برای مقابله با افزایش موارد عفونت از بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ به سایر کشورها کمک پزشکی فرستاده‌اند. تمرکز اخیر روسیه روی دیپلماسی عمومی و ژست‌های بشردوستانه قرار است چهره جهانی خود را به خصوص در میان متحدان بلند مدت غربی مانند ایتالیا تغییر دهد. روسیه تجهیزات را که شامل دستگاه‌های تهویه، ضد عفونی کننده‌ها، ماسک‌ها، تجهیزات محافظتی و کیت‌های آزمایش را برای ایتالیا فرستاد که بیشترین آسیب را دیده بود. این تجهیزات در هواپیماهای نظامی با داروهای

بشردوستانه را در ۳ آوریل ۲۰۲۰ ارسال کرد. تنها در ۲۴ ساعت، ۱۱ هواپیمای حامل متخصصان ضد عفونی و همچنین دستگاه‌های تهویه مصنوعی و تجهیزات پزشکی در صربستان به زمین نشستند. این بسته کمکی با آنچه روسیه به ایتالیا ارسال می‌کرد یکسان بود. هشت تیم پزشکی نیز که مستقیماً در معالجه پزشکی بیماران شرکت داشتند نیز، اعزام شدند. حتی اگر این کمک‌های روسیه در مقایسه با کمک چینی‌ها به صربستان کم باشد، اما در افکار عمومی به ویژه در بخش مرکزی کشور که کمک در آنجا متمرکز بود، بسیار مثبت ارزیابی شد (Šantić & Antić, 2020: 3).

۵ کمک‌های انسان دوستانه؛ گامی جهت پیشبرد قدرت نرم

در ادامه‌ی آخرین قسمت از مبحث پیش می‌توان به همکاری‌های فزاینده‌ی روسیه و کشورهای دیگر چون ایران و روسیه در کمرنگ ساختن نقش و نفوذ ایالات متحده به ویژه در خاورمیانه اشاره کرد.

کووید-۱۹ یک شوک بزرگ ژئوپلیتیکی جهانی بود؛ اما به محض اینکه گرد و غبار آن فرونشیند، قصد دارد سیستم بین‌المللی را مجدداً تنظیم، و صف بندی‌های جدیدی را ایجاد و یا تقویت کند. در این میان، مشارکت روسیه-چین-ایران نتیجه منافع مشترک آنها، و تقابل شدید با هژمونی آمریکا است. آنها بر این باورند که یک جانبه‌گرایی دولت ترامپ باعث اختلال در سیستم بین‌المللی شده و خطری جدی برای منافع آنها ایجاد کرده است. آنها به دنبال یک نظم بین‌المللی متعادل‌تر و جهانی چند قطبی هستند. انتظار می‌رود که پیدایش ویروس کرونا زنجیره‌های جهانی تولید و مصرف را بازتعریف کند. پیش بینی می‌شود اقتصاد جهانی به دلیل همه‌گیری در سال جاری به رکود برسد. با این وجود، اعتماد رهبران روس و چین به موفقیت خود در مهار این بحران، شاهدهی بر عزم آنها به عنوان رهبر جهانی جدید است. در حال حاضر، این ویروس به یک

با عشق نامگذاری شده، هدف اصلی این کمک‌رسانی به گفته «اولگا اسکیبایوا» در برنامه‌ای به نام «۶۰ دقیقه» اظهار داشت که نیروهای روسی آزادانه «در جاده‌های ناتو در قلب اروپا رانندگی می‌کردند». تحلیلگران خاطرنشان کردند که این عمل به معنای کودتای ژئوپلیتیک و دیپلماتیک برای روسیه است و به آن اجازه می‌دهد ارتش خود را وارد ایتالیا کند. در حقیقت این بدان معناست که روسیه می‌خواهد از طریق این سیاست خیرخواهی به دنیای غرب نشان دهد که با وجود تحریم‌ها روسیه هنوز هم یک حوزه نفوذ دارد» (Herd, 2020). «همیشه دی برتون-گوردون»، کارشناس ارشد تسلیحات شیمیایی ناتو، بیان داشت که: «عجیب است که روس‌ها وارد این منطقه شده‌اند. درست است که این سربازان خاص قادر به انجام آلودگی زدایی هستند، اما نیروهای ایتالیایی نیز توانایی چنین کاری را دارند و حتی مدرن‌تر هستند. ایتالیایی‌ها در خط مقدم سیستم دفاع سلاح‌های بیوشیمیایی ناتو قرار دارند و به مشاوره روس‌ها نیازی ندارند. آیا آنها را در خیابان‌های لندن خواهیم دید؟... شکی نیست که در بین نظامیان روس که اکنون در ایتالیا هستند، مقامات اداره‌ی اصلی اطلاعات روسیه (GRU) نیز وجود دارند. آنها به دنبال این خواهند بود که هرچه می‌توانند در مورد نیروهای ایتالیایی اطلاعات جمع‌آوری کنند و بسیار فعال هستند» (Iacoboni, 2020). مسئولان و رسانه‌های روسی در داخل به طور فعال همه‌گیری این بیماری را عادی نشان دادند، ضمن اینکه کاستی‌های دولت‌های اروپایی را نیز آشکار می‌کنند و مساعدت مسکو را به کشورهای مانند ایتالیا برجسته می‌کنند. مرگ لیبرالیسم غربی و به همراه آن آینده‌ی اتحادیه‌ی اروپا در این نوع روایت‌های تبلیغاتی هرگز دور از ذهن و تصور نیست، همان طور که این امر برای قدرت و جذابیت ظاهری مدل حاکمیت روسی در مقایسه با مدل دموکراسی‌های

نظامی در بین تیم تخصصی در پایگاه هوایی نظامی در نزدیکی رم فرود آمدند، حمل شد. «سرویس فدرال روسیه برای نظارت بر حمایت از رفاه مصرف‌کننده، سیستم‌های آزمایشی را که توسط مرکز تحقیقاتی وکتور ایجاد شده، تحویل داده است که امکان انجام بیش از ۱۰۰،۰۰۰ تست برای کووید-۱۹ تا ۱۳ دولت را، شامل کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، کشورهای مشترک‌المنافع، ایران، مغولستان و کره شمالی دارد. تحویل [سیستم‌های آزمایشی] به مصر، صربستان و ونزوئلا نیز پیش بینی شده است» (Russian news agency, 2020). روسیه همچنین هواپیمای باری نظامی را با ماسک و سایر کمک‌های پزشکی کووید-۱۹ برای کمک به آمریکا ارسال کرده است (Russia Today, 2020). اگرچه این حرکات بشردوستانه روسیه با شک و تردید دیده می‌شود، جالب است که توجه داشته باشید که استفاده از دیپلماسی عمومی راه خود را به عنوان یک ابزار مهم سیاست خارجی برای روسیه پیدا کرده است (Rekha, 2020). تهدید کووید-۱۹ فرصتی مناسب برای روسیه است که بتواند چهره‌ی جهانی خود را از طریق دیپلماسی عمومی و کمک‌های بشردوستانه احیا کند و فقط به عنوان یک قدرت نظامی تلقی نشود. کووید-۱۹ فرصتی برای پوتین بود؛ زیرا به توانایی وی بستگی داشته تا بتواند در کنار بهبود سیستم مراقبت‌های بهداشتی از الگوی رای‌گیری برای تغییر قانون اساسی نیز استفاده کند.

۵.۱ روایت کرملین در مقابله با ویروس کرونا؛ از همکاری تا نفوذ

سیاست کمک‌رسانی می‌تواند به دلیل تحول بحران کرونا در روسیه، به ابزاری برای کرملین تبدیل شود. در ارتباط با کمک ارسالی روسیه به ایتالیا یک موضوعی مطرح شد که در آن برخی معتقدند آنچه را که «عملیاتی از کمک‌های بشردوستانه» از روسیه

³ Hamish De Bretton-Gordon

¹ Vector research center

² Olga Skabeyeva

برخی اقداماتی از این دست را که اخیراً روسیه در بحران شیوع کرونا پیش گرفت را ذکر کرد:

دولت‌های آمریکا، انگلیس و کانادا در ۱۶ ژوئیه ۲۰۲۰ اعلام کردند که هرکدام روسی تلاش می‌کنند تا تحقیقات در رابطه با واکسن و ویروس کرونا را سرقت کرده، و کرم‌لین را متهم کردند که جبهه‌ی جدیدی را در نبردهای جاسوسی خود با غرب در میان رقابت‌های جهانی برای مهار همه‌گیری ویروس کرونا در پیش گرفته است. چنانکه آژانس امنیت ملی اظهار داشت گروه هکری «خرس تنبل» همان گروه هکر روسی است که حملات علیه کمیته‌ی ملی حزب دموکرات در جریان انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در سال ۲۰۱۶ هم به آن نسبت داده می‌شود، سعی در سرقت اطلاعات مربوط به واکسن‌ها از دانشگاه‌ها، شرکت‌ها و سایر سازمان‌های مراقبت‌های بهداشتی داشته است (Barnes, 2020). چنانچه دومینیک راب، وزیر امور خارجه بریتانیا در بیانیه‌ای چنین اذعان کرد: «کاملاً غیرقابل قبول است که سرویس‌های اطلاعاتی روسیه کسانی را که برای مبارزه با ویروس همه‌گیر کرونا فعالیت می‌کنند و برای یافتن واکسن و محافظت از سلامت جهانی سخت تلاش می‌کنند را هدف قرار می‌دهد» (aljazeera, 2020).

از سوی دیگر، همان طور که کارشناسان اذعان کردند، روسیه تمایل داشت تا اقدامات پیشگیری و قرنطینه را پیش از دو نقطه عطف سیاسی مهمی که به دلیل همه‌گیر شدن ویروس کرونا از سر گرفته شد را، لغو کند، یعنی؛ رژه‌ی روز پیروزی مسکو - نمایش سالانه سخت افزارهای نظامی روسیه - و همه‌پرسی تاریخی در مورد تغییرات قانون اساسی که به رئیس‌جمهور ولادیمیر پوتین اجازه می‌دهد به قدرت طلبی خود ادامه دهد (Ellyatt, 2020). به گفته‌ی یک پرستار در شهر ایرکوتسک سیبری، در همه‌ی مناطق پهناور روسیه، این بیماری همه‌گیر در حال پیشرفت است. اما این مسئله، عزم کرم‌لین

در حال تقلای اروپایی نیز مفروض است (Mikhelidze, 2020: 4).

از سوی دیگر، در کشورهای جدا شده از اتحاد جماهیر شوروی، کووید-۱۹ راه‌های بالقوه‌ای را در اختیار روسیه قرار داد تا بتواند در اثر همه‌گیری این ویروس، نفوذ خود را نیز داشته باشد، اما سیاست‌هایی این چنین همچنین با چالش‌هایی نیز همراه هستند. برای مثال، اگر سیستم سلامت اوکراین فرو پاشیده و ناآرامی‌های مدنی رخ دهد، به نوبه‌ی خود می‌تواند نتیجه استبدادی حکومت آن باشد. از سوی دیگر، وزارت امور خارجه اوکراین خواستار آن است که روسیه به مأموریت‌های بین‌المللی نظارت و سازمان‌های امدادی (مانند کمیته‌ی بین‌المللی صلیب سرخ) دسترسی نامحدود به دونباس مطابق تعهدات توافق نامه مینسک برای جلوگیری از گسترش کووید-۱۹ بدهد. همچنین بسته شدن یک جانبه‌ی مرز روسیه و بلاروس بین ۱۹ مارس و اول ماه مه ۲۰۲۰ تأثیر روانی را برای دو طرف دارد. اگر در نتیجه بیماری همه‌گیر، سیستم بهداشت بلاروس از بین برود، روسیه کمک‌های بشردوستانه ارائه می‌دهد و از این طریق روسیه به دنبال پیشبرد سیاست خارجی خود در خارج نزدیک از طریق قدرت نرم خود است تا اجازه‌ی ورود دموکراسی لیبرال به بهانه‌ی کمک‌های پزشکی را در این کشورها ندهد (Karbalevich, 2020).

علی‌رغم مطالب گفته شده تا به اینجا، شاید بتوان برخی اقدامات روسیه را برخلاف تلاش‌های همکاری جویانه و میانجی‌گرایانه‌ی این قدرت بین‌المللی دانست. طبیعتاً پوتین برای پیشبرد منافع روسیه از هیچ اقدامی دریغ نمی‌کند و در این میان نیز، شاید برخی سیاست‌های وی نافی قدرت نرم روسیه به نظر رسد، اما باید توجه داشت که رویکردهای ایجابی مسکو در جهت پیشینه‌سازی قدرت خود، بر اقدامات سلبی آن غلبه دارد. اما در اینجا لازم است

¹ Donbas

² Dominic Raab

بنابراین شاید در بطن ماجرا چنین به نظر رسد: با وجود تلاش‌های کرملین برای حمایت و یا جلب بازیگران سیاسی غربی، تأمین مالی یک امپراطوری وسیع رسانه‌ای و وابسته‌های رسمی محلی یا غیر رسمی آن؛ «قدرت نرم» روسیه به اندازه‌ی کافی موفق نیست. بنابراین، تکنیک‌های طرح ریزی قدرت کرملین با تکیه بر مواردی چون، توانایی نفوذ و تاثیرگذاری از طریق اقدامات فعال‌گرایانه، حملات سایبری و اطلاعات غلط: کمتر «قدرت نرم» را نسبت به «قدرت زیرکانه‌ی» این کشور نشان داده است. به عبارتی، روسیه نمی‌خواهد دوست داشته شود، بلکه می‌خواهد از آن ترسیده شود. ترس می‌تواند به دوستی اجباری منجر شود. چنانچه می‌توان گفت، در چارچوب جنگ اطلاعاتی، درک و برداشت غلط، یک دارایی است که روسیه می‌تواند به راحتی از آن بهره برداری کرده و بر اساس قدرت درک شده خود در مقایسه با نقاط ضعف جهان غرب، تحسین و تمجید ایجاد کند. همین موضوع در مورد چین نیز صدق می‌کند. برخی تحلیل‌گران از لفظ قدرت زیرکانه (یا قدرت گزنده-قدرت تیز) در کنار دوگانه‌ی قدرت نرم و قدرت سخت استفاده می‌کند. در واقع قدرت گزنده تعریفی است برای توضیح اقدامات دولت‌هایی مانند چین و روسیه در جنگ اطلاعاتی دنیای امروز.

اما مسئله‌ای که مورد توجه می‌باشد این است که، تلقین درک و برداشت مطلوب و مد نظر از سوی یک کشور برای سایر کشورها نوعی قدرت است، زیرا می‌تواند به سیاست پیشگویی خود ساخته و خود تحقق بخش برای یک کشور منجر شود. بدین ترتیب، اگر درک شود که روسیه قوی است، طبیعتاً با آن همچون کشوری قوی رفتار می‌شود، بنابراین، در نهایت، قوی خواهد شد. بین ترتیب می‌توان شاهد بود که گاهی رژیم‌های اقتدارگرا، با سوار شدن به موقع بر موجی از تحولات، از «دیپلماسی ماسک» به شکلی کاملاً هوشمندانه استفاده کردند تا به غرب ثابت کنند که در صورت لزوم آماده یاری‌رسانی و در کنار آن پیشبرد اهداف خود هستند. چنانچه روسیه

برای برگزاری رأی‌گیری سراسری در مورد اصلاحات قانون اساسی را نه تنها کاهش داد بلکه رئیس‌جمهور ولادیمیر پوتین را قادر خواهد ساخت تا سال ۲۰۳۶ در قدرت بماند (Nechepurenko and Higgins, 2020). مراسم «روز پیروزی» و رژه که مناسبت آن بزرگداشت سالروز پیروزی اتحاد جماهیر شوروی بر نازی‌های آلمان در جنگ جهانی دوم است نیز، موردی دیگر در این راستا است. ولادیمیر پوتین با اکران این جشن بزرگ سالانه را که قرار بود در تاریخ ۹ ماه مه برگزار شود به دلیل همه-گیر شدن ویروس کرونا به تعویق انداخت، اما این تصمیم پیش از رأی‌گیری اساسی در قانون اساسی مجدداً برنامه‌ریزی شد، چرا که می‌توانست وی را دو دوره دیگر در قدرت باقی گذارد (BBC, 2020). به هر حال، علی‌رغم برخی اقدامات چالش برانگیز روسیه، به نظر می‌رسد پوتین، هرگز سعی در انکار خطر ناشی از این ویروس نداشته و در تلاش بود تا این تصور را نشان دهد که اوضاع کاملاً تحت کنترل است (Perović, 2020: 1).

این رویه چه در سیاست داخلی و چه در سیاست خارجی روسیه روز به روز بیشتر خودنمایی می‌کند و روسیه بیش از پیش درصدد نفوذ قدرت خود به سراسر جهان است. چنانچه طبق مرکز تحقیقات پیو (Letterman, 2018)، نسبت کسانی که فکر می‌کنند روسیه «نقش مهمی در امور جهانی ایفا می‌کند»، در ۲۵ کشور جهان در چند سال گذشته به طور قابل توجهی افزایش یافته است. روسیه در حال محبوبیت بیشتر است و به نظر می‌رسد قدرتمندتر از گذشته ظاهر شده است. بدین ترتیب به نظر می‌رسد، روایتی وجود دارد مبنی بر اینکه کشورهای غربی، دموکراتیک و لیبرال در اثر این ویروس همه‌گیر تحت فشار قرار گرفته‌اند تا رژیم‌های اقتدارگرا مانند روسیه و چین بتوانند در سراسر جهان مسلط شوند (KREKÓ, 2020: 3). اما این نتایج در نشان دادن تصویر روسیه به وضوح گیج‌کننده و دربرگیرنده تضادی عمیق در مورد «موفقیت» سیاست خارجی این کشور است.

۶ فرصت‌ها و چالش‌های ناشی از بحران کووید-۱۹ برای سیاست خارجی روسیه

مانند هر بحران بزرگ جهانی، همه‌گیری ویروس کرونا هم خطرات، چالش‌ها و تهدیدهای بیشتری را برای سیاست خارجی هر کشور ایجاد می‌کند و هم فرصت‌ها و چشم اندازهای جدیدی را متصور می‌کند.

روسیه نیز از این قاعده مستثنی نیست. در واقع، ماهیت خاص پرونده‌ی روسیه در این نهفته است که فرصت‌های آن بیشتر تاکتیکی و موقعیتی است، در حالی که تهدیدهای پیش روی آن استراتژیک و سیستمی است. تعادل فرصت‌ها و تهدیدها به متغیرهای زیادی بستگی دارد، اما در درجه‌ی اول به نحوه برخورد روسیه با کووید-۱۹ در مقایسه با سایر کشورها، به ویژه مخالفان بین‌المللی آن بستگی دارد. هرگونه شکست باعث افزایش تهدیدهای سیاست خارجی و فرصت‌های محدود خواهد شد. در زیر برخی از این فرصت‌ها و چالش‌ها را بیان خواهیم کرد.

۶.۱ فرصت‌ها

۶.۱.۱ تأیید دیدگاه روسیه در جهان

طی سالهای اخیر، رهبری روسیه با اصرار بر تصویر «وستفالی» از روابط بین‌الملل، با تأکید بر اولویت دولت‌های ملی و اهمیت حاکمیت، ثبات همبستگی غربی و اثربخشی دیپلماسی چندجانبه غربی را زیر سؤال می‌برد.

تا کنون، بحران اپیدمیولوژی یا همه‌گیری چشم‌انداز روسیه را نشان می‌دهد: این بحران باعث تقویت دولت‌های ملی، نشان دادن ناتوانی سازمان‌های بین‌المللی و ایجاد شک و تردید در مورد اینکه آیا غرب واقعاً از ارزش‌ها و اصول اعلام شده خود

تجهیزاتی پزشکی را به ایتالیا و ایالات متحده فرستاد و این «ژست‌های» نماشایی روسیه، توجه بسیاری نیز در منطقه جلب کرد. همان طور که اطلاعات ضد روسی در آن زمان درست پیش از آنکه بخش مراقبت‌های بهداشتی و دولت روسیه تحت فشار قرار گیرد، پیام‌هایی را منتشر می‌کردند که نشان می‌دهد این بیماری همه‌گیر ثابت می‌کند اتحادیه‌ی اروپا، ایالات متحده و ناتو کاملاً به مقابله قادر نیستند. اطلاعات نادرست روسیه همچنین ادعا کرد که روسیه تنها کشور جهان است که درمانی برای کرونا ویروس را اختراع کرده و به امیدهای واهی دامن زده است. این پیامی کلی بود که اروپای مرکزی و شرقی و بالتیک را در می‌نوردید و باوری را القا می‌کرد که روسیه قوی است، اتحادیه‌ی اروپا ضعیف است (Krekó, 2020: 4).

اما آنچه پژوهش حاضر سعی در بیان آن دارد، این است که گرچه در دید اول سیاست‌های روسیه، اقداماتی منفعت جویانه و فریبکارانه و ناقض قدرت نرم به نظر رسد، اما نمی‌توان منکر شد که قدرت نرم همان سیاست جلب و جذب طرف دیگر و کشاندن آن در مسیری است که کشور دیگر در غیر این صورت پای در آن نمی‌گذاشت. بدین ترتیب، گرچه سیاست‌های نوین روسیه برای پیشینه سازی قدرت خود از نظر برخی، «قدرت زیرکانه و هوشمندانه» به نظر رسد و نه قدرت نرم؛ اما ابزارها، تبلیغات و فعالیت‌های روسیه با تکیه بر درکی زیرکانه و توانایی این کشور در انتقال آن به کشورهای دیگر، خود نوعی قدرت نرم و متکی بر سیاستی جذب کننده و نفوذی خردگرایانه محسوب می‌شود.

² epidemiological

¹ Westphalian

۶.۱.۲ امکان غرب در تنظیم اولویت‌های بین-المللی خود

همه‌گیری جهانی که ضربات خاصی به کشورهای پیشرو غربی وارد کرده (در حال حاضر!) ممکن است به تجدید نظر در سلسله مراتب تهدیدهای خارجی منجر شود و در نتیجه،

پیروی می‌کند یا نه، می‌شود. این پیشرفت، فرصت-های عظیمی را برای تبلیغات داخلی و خارجی روسیه ایجاد می‌کند و آرزوی کرملین را به عنوان یکی از معماران اصلی نظم جهانی پس از بحران توجیه می‌کند.

تنظیم سیستم اولویت‌های سیاست خارجی آنها شود.

۶.۲ چالش‌ها

۶.۲.۱ تغییر جایگاه جهانی اقتصاد روسیه

تجربه‌ی آخرین بحران مالی و اقتصادی جهانی در سال ۲۰۰۸-۲۰۰۹، این امکان را در ذهن شکل می‌دهد که حدس بزنیم که در تحولات جدید، روسیه سخت‌تر از سایر کشورها خواهد شد. چشم‌انداز حتی بهبود جزئی از قیمت جهانی نفت بعید است، ذخایر مالی انباشته شده به سرعت در حال کاهش خواهد بود، بازه زمانی برای بازگشت اقتصاد روسیه به نرخ متوسط رشد جهانی تجدید نظر خواهد شد، و تهدید روسیه به حاشیه‌ی اقتصاد جهانی تحت فشار قرار خواهد گرفت. بر این اساس، تهدیدی در حال ظهور برای کاهش منابع دفاعی و سیاست خارجی روسیه وجود دارد و این شامل پشتیبانی از متحدان و شرکای روسیه، بودجه سازمان‌های بین‌المللی و مشارکت روسیه در ابتکارات چند جانبه پرهزینه (مانند اجرای توافق نامه اقلیمی پاریس) است. اگر الگوی اجتماعی-اقتصادی فعلی کشور بدون تغییر در دنیای پس از بحران باقی بماند، عواقب آن برای «برند ملی» کمتر قابل توجه خواهد بود.

۶.۲.۲ دوقطبی خشن در جهان پس از کرونا

همه‌گیری کووید-۱۹ آشکارا شکل‌دهی به دو قطبی جدید ایالات متحده و چین را تسریع کرده است.

مبارزات انتخاباتی کنونی در ایالات متحده توسط ترامپ و بایدن برای نشان دادن رفتار خشن خود نسبت به پکن مشخص شده است. رویارویی بین دو کشور باعث تضعیف اثربخشی شورای امنیت

در سال‌های اخیر، ایده‌ی مستقر در روسیه به عنوان «مسئله ی اصلی» در سیاست جهانی و «تهدید اصلی» برای منافع غرب مطرح شده است، در حالی که کووید-۱۹ به سرعت در حال از بین بردن این مسئله است. چنین تغییر ذهنی بعید به نظر می‌رسد که بلافاصله به تغییرات مثبت در روابط مسکو با شرکای غربی خود منجر شود، اما ممکن است این امر، فرصت‌ها را برای «تنظیم مجدد» از این روابط باز خواهد کرد. حداقل، انتظار می‌رود از افزایش فشارهای غرب بر مسکو و همچنین تشدید بیشتر درگیری جلوگیری شود.

۶.۱.۳ گسترش خلاء قدرت جهانی

مدت‌ها قبل از همه‌گیری کووید-۱۹، پیشنهادهای مربوط به محدود کردن تعهدات بین‌المللی در کشورهای توسعه یافته، در درجه اول ایالات متحده رایج بود.

با این وجود، همه‌گیر بودن ظاهراً یک عامل مؤثر در چنین احساساتی خواهد بود که تأثیر بیشتری در رویه‌های سیاست خارجی خواهد گذاشت. این تحولات، به ویژه در کاهش برنامه‌های کمک مالی و اقتصادی دو جانبه و چند جانبه برای کمک‌های اقتصادی جهانی و کاهش تعهدات نظامی و سیاسی در قبال کشورهای در حال توسعه شکل خواهد گرفت. گسترش خلاء قدرت در خاورمیانه، آفریقا، آسیای جنوبی و فضای پس از اتحاد جماهیر شوروی می‌تواند فرصت‌های دیگری را برای سیاست خارجی روسیه ایجاد کند (Кортунов, 2020).

۷ نتیجه‌گیری

با گسترش همه‌گیری ویروس کرونا، جنگ افزایشی از قیمت نفت، سقوط بازارها و افزایش تنش در خاورمیانه، به نظر می‌رسد سال ۲۰۲۰ بی‌نظیرترین و بی‌ثبات‌ترین سال قرن بیست و یکم باشد.

این صورت فلکی از شوک‌های مختلف، با یک بحران عمیق در سیستم روابط بین‌الملل مصادف و منطبق است. بدین معنا، نهادهای حاکمیت جهانی به واسطه‌ی اختلاف نظرهای اصولی، رقابت بین دولتی، گسستن اعتماد و کاهش منابع فلج می‌شوند. روسیه نیز همچون سایر کشورهای دیگر از چالش‌های نشات گرفته از تحولات جاری در امان نیست، چنانچه می‌توان گفت، به رغم میزان شیوع پایین‌تر این ویروس تا کنون، و ذخایر بزرگ انباشته شده مالی، روسیه از تأثیرات منفی وقایع ناگوار این جریان‌ات مصون نبوده است. اما اگر بخواهیم با دیدگاهی خوش بینانه‌تر و با تکیه بر رویکردهای جاه طلبانه‌ی روسیه به بحران ناشی از شیوع ویروس - کرونا نگاه کنیم، می‌توان گفت که از دیگر سو همه‌گیری ویروس کرونا می‌تواند فرصتی را برای تغییر روابط بین روسیه و غرب فراهم کند. روسیه توانسته است خود را نه به عنوان بخشی از مشکل بحران جاری، بلکه به عنوان بخشی از یک راه‌حل جهانی برای تغییر این اوضاع و سایر چالش‌های جهانی معرفی کند. این همکاری می‌تواند به تقویت اعتماد و باز کردن راه‌هایی جدید برای گفتگو کمک کند. به نظر می‌رسد پروسه‌ی بهره‌برداری روسیه از شرایط جهانی فعلی متکی بر آزمون و خطاست. به طور کلی روسیه ترجیح خود را بر پیشینه‌سازی قدرت خود قرار می‌دهد؛ اما از قدم نهادن به بستری‌های نوین از چالش‌های پرخاطر نیز هراسی ندارد. در این مرحله نیز احتمال آنکه نتیجه‌ای کاملاً مثبت و منطبق بر سیاست‌های مسکو به دست نیاید وجود دارد. همچون واکنش‌های متفاوت و نه چندان خوشایند از سوی بوسنی هرزگوین در برابر

سازمان ملل، سازمان جهانی بهداشت، گروه جی-۲۰ و سایر سازمان‌های بین‌المللی است. دو قطبی سفت و سخت در حال ظهور خطرات سیستمیک را برای همه‌ی شرکت‌کنندگان در روابط جهانی به همراه دارد (Kortunov, 2020).

از یک سو، برخی معتقدند چین و روسیه روابط کاری مبتنی بر سیاست واقعی و همگرایی منافع ایجاد کرده‌اند. آنها تا زمانی این سیاست را ادامه خواهند داد تا که منافع آنها تامین شود و همه‌گیری کرونا ممکن است اختلافات بین مسکو و پکن را تسریع کند. مسکو و پکن هنوز روابط خود را به عنوان یک اتحاد توصیف نمی‌کنند. این دیدگاه از آنجا ناشی می‌شود که وانگ یی، وزیر امور خارجه چین روابط خود را به عنوان «هماهنگی استراتژیک دو جانبه» از اصطلاح «متحد» برای تعهد روابط خود با پکن جلوگیری می‌کند، در عوض این روابط را «مشارکت استراتژیک همه جانبه» از سوی دیگر، مشارکت روسیه و چین نتیجه‌ی نارضایتی مشترک آنها از هژمونی آمریکا است. هم روسیه و هم چین مخالف هژمونی لیبرال به رهبری ایالات متحده هستند زیرا منافع آنها را در نظر نمی‌گیرد (Wong, 2020).

بنابراین برای به دست آوردن فرصت‌ها و از بین بردن تهدیدها، لازم است که مبانی ایدئولوژیک سیاست خارجی روسیه در سطح بین‌الملل تجدید نظر شود. اگر روسیه نتواند اولویت‌های سیاست خارجی خود را بر این اساس تنظیم کند، این خطر وجود دارد که به سرعت موفقیت سیاست خارجی را که در سال‌های اخیر به دست آمده از دست بدهد و فرصت تبدیل شدن به یکی از رهبران نظم جهانی آینده را از دست دهد (Суслов, 2020).

³ ally

⁴ comprehensive strategic partnership of coordination

¹ Wang Yi

² bilateral strategic coordination

جهانی خود را از طریق دیپلماسی عمومی و کمک‌های بشردوستانه احیا کند و فقط به عنوان یک قدرت ادعای نظامی تلقی نشود. واکنش بین‌المللی مسکو در برابر بحران ویروس کرونا حاکی از اولویت‌های سیاست خارجی این کشور است. در همین زمینه «دیپلماسی کروناویروس»، مثلث چین و روسیه و اتحادیه‌ی اروپا و همچنین تصمیم روسیه برای حمایت خود از ایتالیا و بوسنی هرزگوین و سایر کشورها، با تکیه بر قدرت نرم خود این فرصت را برای روسیه فراهم می‌کند تا بتواند خود را به عنوان یک قدرت بزرگ نشان دهد که برای نجات یک اروپای ضعیف به دست آمده بود. در واقع، خلاء ایدئولوژیکی در جهان وجود دارد، و مبارزه‌ای شدید برای پر کردن آن در حال آشکار شدن است. در حالی که هنوز ایالات متحده، پرچم آزادی و دموکراسی را تکان می‌دهد و قدرت اقتصادی و نظامی خود را نمایان می‌کند، ولی روسیه در تلاش است تا از طریق به کارگیری قدرت نرم خود در دوران کروناویروس سیاست خارجی خود را پیش ببرد تا تسلط خود را در سطح جهانی حفظ کند.

کمک‌های روسیه. اما به نظرمی‌رسد فعال‌گرایی روسیه و مشارکتی همه جانبه با تکیه بر دیپلماسی قدرت نرم خود، نهایتاً راه خود به سوی تحقق اهداف سیاست خارجی این قدرت را هموار سازد. چنین به نظر می‌رسد که در شرایط همه‌گیری ویروس کرونا، اساس سیاست خارجی روسیه مبتنی بر مثلث زیر است: حفظ صلح بین‌المللی ۱- با به‌کارگیری قدرت نرم خود؛ ۲- احترام به آزادی کشورها در انتخاب مدل‌های توسعه؛ مقابله با هر هژمونی ایدئولوژیک، سیاسی یا ارزشی؛ و نشان دادن تصویر مثبت روسیه در جهان؛ ۳- مبارزه با چالش‌های جدید جهانی، از جمله ویروس کرونا از طریق کمک‌رسانی انسانی و پزشکی و تبلیغات آن از طریق رسانه‌های دولتی خود برای ترویج دموکراسی مورد نظر و مطلوب خود. یکی از شعارهای مربوط به این سیاست که از سوی روسیه در سطح جهان در حال تبلیغ است این جمله است: «بیایید سیاره را با هم نجات دهیم».

به طور کلی می‌توان گفت، تهدید کووید-۱۹ فرصتی مناسب برای روسیه است که توانسته است چهره‌ی

منابع فارسی

کولایی، الهه (۱۳۹۴)، «عوامل موثر بر دگرگونی روابط روسیه با آمریکا در دوره ی «دمیتری مدودیف»»، پژوهش‌های روابط بین الملل، دوره ی ۵، شماره ی ۱۸، صص ۷۵-۱۰۶.

منابع لاتین

Aljazeera (2020), "UK, US, Canada accuse Russia of hacking virus vaccine trials, available at: <https://www.aljazeera.com/news/2020/07/uk-canada-accuse-russia-hacking-virus-vaccine-trials-200716140536759.html>, Accessed on: 2 August 2020.

Álvarez Portas, M (2020), "National Identity and Foreign Policy: A Brief Analysis of Their Connection in Russia", Opinion Paper. IEEE,

24 March, available at: [Http://Www.Ieee.Es/Galerias/Fichero/Docs_Opinion/2020/Dieeo25_2020maralv_Rusia-Eng.Pdf](http://Www.Ieee.Es/Galerias/Fichero/Docs_Opinion/2020/Dieeo25_2020maralv_Rusia-Eng.Pdf), Accessed on 3 August 2020.

BBC, (2020), "Russia holds World War Two victory parade in coronavirus shadow", available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53152725>, Accessed on: 4 August 2020.

- Buchanan, Elizabeth (2020), "There is no (new) China-Russia alliance", The Australian Strategic Policy Institute (ASPI), 26 Jun, available at: <https://www.aspistrategist.org.au/theres-no-new-china-russia-alliance/>
- Brannagan, Paul Michael & Giulianotti, Richard (2018), "The soft power –soft disempowerment nexus: the case of Qatar", *International Affairs*, Vol. 94, No. 5, September, pp. 1139-1157, DOI: 10.1093/ia/iyy125
- Gallarotti, Giulio & Al-Filali, Isam Yahia (2012), "Saudi Arabia's soft power", *International Studies*, Vol. 49, No. 3-4, pp. 233-61, DOI: 10.1177/0020881714532707.
- Dareini, Ali (2020), "Coronavirus: An Ethical Question in the US-Iran Showdown", Al Jazeera Centre for Studies, available at: <https://studies.aljazeera.net/sites/default/files/articles/documents/2020-03/Coronavirus%20%20An%20Ethical%20Question%20in%20the%20US-Iran%20Showdown.pdf>, Accessed on: 25 July 2020.
- Epifanova, A. (2020), "Putin's Societal Corona Pandemic", German Council on Foreign Relations, 12, April, available at: https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/dgap-commentary-2020-12-en.pdf, Accessed on: 26 July 2020.
- E. Barnes, Julian (2020), "Russia Is Trying to Steal Virus Vaccine Data, Western Nations Say", the new yorktimes, available at: <https://www.nytimes.com/2020/07/16/us/politics/vaccine-hacking-russia.html>
- Ellyatt, Holly (2020), "Russia's coronavirus cases just passed 500,000 — but it's easing lockdown fast", CNBC, available at: <https://www.cnbc.com/2020/06/11/russia-lifts-restrictions-ahead-of-victory-day-and-constitutional-vote.html>, Accessed on: 27 July 2020.
- Gallagher, Stuart (2020), "Assessing Russia's Pursuit of Great Power", Real Clear Defense (RCD), June 02, available at: https://www.realcleardefense.com/articles/2020/06/02/assessing_russias_pursuit_of_great_power_115341.html, Accessed on: 28 July 2020.
- Herd, Graeme (2020), "COVID-19, Russian Responses, and President Putin's Operational Code", George C. Marshall Center - European Center for Security Studies, April, 050, available at: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/covid-19-russian-responses-and-president-putins-operational-code>, Accessed on: 26 July 2020.
- Iacoboni, Jacopo, Antelava, Natalia, and Patin, Katia. (2020), "Russian aid to Italy against Coronavirus, General Kikot, and the fears over military intelligence", *La Stampa in Italian*, 1 April, available at: <https://www.codastory.com/disinformation/soft-power/russia-coronavirus-aid-italy/>, Accessed on: 27 July 2020.
- Karbalevich, valeryy (2020), "Pernicious Overconfidence", Belorusskiy Partizan Website, in Russian, March 24.
- Kiseleva, Yulia (2015), "Russia's Soft Power Discourse: Identity, Status and the Attraction of Power", *Politics*, Vol. 35, No. 3-4, pp. 316–329, Doi: 10.1111/1467-9256.12100
- Kastoueva-Jean, Tatiana (2015), "Russia's Domestic Evolution: What Impact on its Foreign Policy?", *French Institute of International Relations (IFRI)*, 84, April, available at: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri_rnv_84_eng_tatiana_jean_russie_april_2015.pdf, Accessed on: 26 July 2020.
- Krasnyak, Olga (2020), "For Common Good: Russia's Public Diplomacy during the Covid-19 Era", Center of public diplomacy, April 17, available at: <https://www.uscpublicdiplomacy.org/blog/common-good-russia%E2%80%99s-public-diplomacy-during-covid-19-era>, Accessed on: 27 July 2020.
- Krekó. PÉTER (2020), "The Drivers of Disinformation in Central and Eastern Europe and Their Utilization during the Pandemic", *Globsec Policy Brief*, Hades, available at: <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2020/06/Drivers-of->

- disinformation-in-Central-and-Eastern-Europe.pdf, Accessed on: 29 July 2020.
- Letterman, Clark. (2018), "Image of Putin, Russia Suffers Internationally: At same time, Russia seen as gaining influence on world stage", Pew Research Center, 6 December, available at: <https://www.pewresearch.org/global/2018/12/06/image-of-putin-russia-suffers-internationally/>, Accessed on: 25 July 2020.
- Makarychev, Andrey (2018), "Beyond Geopolitics: Russian Soft Power, Conservatism, and Biopolitics", *Russian Politics*, Vol. 3, No. 1, pp. 135-150.
- Manning, Robert (2020), "COVID19 Aggravates Great Power Competition", Valdai Club, available at: <https://valdaiclub.com/a/highlights/covid19-aggravates-great-power-competition/>, Accessed on: 23 July 2020.
- Mikhelidze, Nona (2020), "Russia and the COVID-19 Crisis: Hardship at Home, Soft Power Flexing Abroad", *Istituto Affari Internazionali (IAI)*, 2025, 17 April, available at: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaicom2025.pdf>, Accessed on: 24 July 2020.
- Nechepurenko, Ivan and Higgins, Andrew (2020), "Putin Pushes through Referendum Even as Virus Surges in Russia, the new yorktimes", *The New York Times*, available at: <https://www.nytimes.com/2020/06/29/world/europe/coronavirus-russia-putin-referendum.html>, Accessed on: 26 July 2020.
- Osipova, Yelena (2014), "Russification" of "Soft Power": Transformation of a Concept", *the Journal of Public Diplomacy*, Vol. 5, No. 1, Art. 5.
- Oğuzlu, Tarık (2020) "Transformation of soft power to sharp power in post-coronavirus age", *Daily Sabah*, 26 April, available at: <https://www.dailysabah.com/opinion/oped/transformation-of-soft-power-to-sharp-power-in-post-coronavirus-age>, Accessed on: 26 July 2020.
- Priyanka. (2020), "Russia's Soft Power Ambitions under Vladimir Putin", *The Kootneeti*, 8 June, available at: [https://thekootneeti.in/2020/06/08/russias-soft-](https://thekootneeti.in/2020/06/08/russias-soft-power-ambitions-under-vladimir-putin/)
- power-ambitions-under-vladimir-putin/, Accessed on: 20 July 2020.
- Perović, Jeronim (2020), "Virus in the System: Russia and the Corona Crisis", *CSS Analyses in Security Policy*, July, No. 266, available at: <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse266-EN.pdf>, Accessed on: 22 June 2020.
- Rekha, Chandra (2020), "Russia's Fight against COVID-19", *Indian Council of World Affairs*, available at: https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=4683&lid=3520, Accessed on: 23 June 2020.
- Roberts, Hannah (2020), "Moscow's coronavirus offensive", *Politico*, available at: <https://www.politico.com/news/2020/04/21/russia-coronavirus-offensive-200199>, Accessed on: 23 June 2020.
- Russian news agency (2020), "Russia delivers over 100,000 COVID-19 test kits to 13 states officials", *TASS*, 21 March, available at: <https://tass.com/russia/1133483>, Accessed on: 24 June 2020.
- Russia Today (2020), "Russian military plane with masks & other Covid-19 medical aid depart for US", 01 April, available at: <https://www.rt.com/russia/484639-russian-coronavirus-aid-usa/>, Accessed on: 25 June 2020.
- Lavrov, Sergey (2018), "Russia is actively using the policy of "soft power", *Gorchakov Fund*, 13 September, available at: <https://gorchakovfund.ru/en/news/view/sergey-lavrov-russia-is-actively-using-a-policy-of-soft-power/>, Accessed on: 27 June 2020.
- Šantić, Danica. & Antić, Marija (2020), "Serbia in the time of COVID-19: between "corona diplomacy", tough measures and migration management", *Eurasian Geography and Economics*, DOI: 10.1080/15387216.2020.1780457
- Sergunin, Alexander, & Karabeshkin, Leonid. (2015), "Understanding Russia's Soft Power Strategy", *Politics*, Vol. 35, No. 3-4, pp. 347-363, DOI: 10.1111/1467-9256.12109

- Snyder, Aftan & sindyukov, Michelle (2020), "How covid-19 is changing the soft power game", Diplomatic courier, 16 April, available at: <https://www.diplomaticcourier.com/posts/how-covid-19-is-changing-the-soft-power-game>, Accessed on: 27 June 2020.
- Trenin, Dmitri, & Rumer, Eugene. & Weiss, Andrew (2020), "Steady State: Russian Foreign Policy after Coronavirus", Carnegie endowment for international peace, 8 July, available at: <https://carnegieendowment.org/2020/07/08/steady-state-russian-foreign-policy-after-coronavirus-pub-81890>, Accessed on: 29 June 2020.
- Tafuro, Eleonora (2014), "Fatal Attraction? Russia's Soft Power in Its Neighbourhood", FRIDE Policy Brief, Vol. 181, May, available at: https://www.files.ethz.ch/isn/180660/Fatal%20attraction_%20Russia%E2%80%99s%20soft%20power%20in%20its%20neighbourhood.pdf, Accessed on: 29 May 2020.
- Wong, Ka-Ho (2020), "How Will the Coronavirus Outbreak Affect Russia-China Relations?", The Diplomat, 14 March, available at: <https://thediplomat.com/2020/03/how-will-the-coronavirus-outbreak-affect-russia-china-relations/>, Accessed on: 29 May 2020.

منابع روسی

- Суслов, Дмитрий (2020), "Пандемия не смягчила конфронтацию, а стала одной из ее арен", Коммерсантъ, available at: <https://www.kommersant.ru/doc/4315911>, Accessed on: 27 May 2020.
- Кортунов, Андрей, Цайзер, Наталия (9 апреля 2020), "Будущее Африки на фоне пандемии: два сценария", Российский совет по международным делам» (НП РСМД), available at: <https://russiancouncil.ru/activity/workingpaper-s/budushchee-afriki-na-fone-pandemii-dva-stsenariya/#short>, Accessed on: 24 May 2020.
- Кортунов, Андрей (28 апреля 2020), "Российская внешняя политика и коронавирус: возможности и угрозы," Российский совет по международным делам» (НП РСМД), available at: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiyskaya-vneshnyaya-politika-i-koronavirus-vozmozhnosti-i-ugrozy/>, Accessed on: 27 May 2020.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی